

Straža v viharju

Izhaja vsak četrtek • Posamezna številka stane Din 1.50
Celoletna naročnina Din 40.— • Čekovni račun: „Straža v viharju“, Ljubljana, št. 16.790

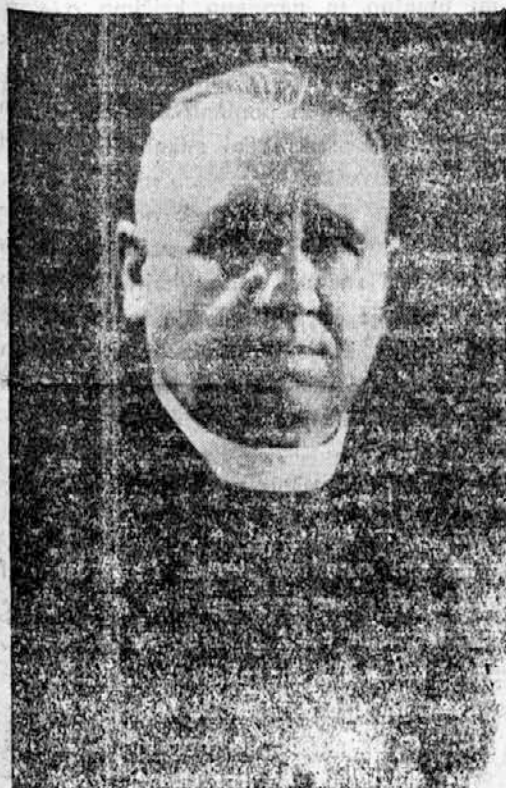
Izdaja: Konzorcij „Straže v viharju“ (A. Tepež) • Urejuje: J. Natek
Uredništvo in uprava: Ljubljana, Miklošičeva 5 • Tisk Jugoslov. tiskarne (J. Kramarič)

Ljubljana, 16. decembra 1939

Leto VI — Številka 14

Ob dvajseti obletnici slovenske univerze

**Rektor dr. Slavič —
slov. akademikom**

Ljubljanska tla so akademska tla. Pred 300 leti je bila že filozofska in teološka fakulteta v Ljubljani. Pred 150 leti tudi nekaka tehnična in medicinska fakulteta. V Napoleonovi Iliriji 1810—1813 je bila univerza s prav istimi fakultetami kakor danes. L. 1849. je Avstrija ukinila vsak visokošolski študij razen bogoslovnega.

Od tega časa smo se Slovenci 70 let borili za univerzo. Borba majhnega slovenskega naroda proti avstrijski nemški večini je bila huda, vedno hujša, nazadnje skoraj brez upa zmage.

Po ustanovitvi Jugoslavije smo Slovenci v svoji skromnosti tipali najprej s poskusi, da bi dobili na zagrebški in deloma na beograjski univerzi postopoma vzporedne stolice, ki bi naj bile matica bodoče univerze v Ljubljani. K sreči so se pojavile težave, ki so ta zagrebški provizorij preprečile. K sreči pravim. Kajti če bi ta provizorij dobili, bi še danes ne imeli univerze. Ob dvajsetletnici univerze vidimo, da je pravilno sodil poverjenik za uk in bogočastje pri narodni vladi v Ljubljani,

Dr. Korošec — slovenski univerzi

Naprošen sem, naj za jubilejno številko »Straže v viharju« ob priliki proslave 20letnice slovenske univerze Kralja Aleksandra I v Ljubljani napišem slovenski akademski mladini nekaj besed o slovenski univerzi.

20 letni obstoj in prav tako dolgo plodno delovanje naše univerze je dokončno podrlo vse neutemeljene dvome o zmožnosti slovenske znanosti, obenem pa je tudi najzgovornejša afirmacija slovenske narodne samobitnosti. Slovenska akademska mladina naj se na tej naši najvišji znanstveni ustanovi z vsem srcem posveti pozitivnemu znanstvenemu delu po predavalnicah, seminarjih, laboratorijih, institutih ter tako pogloblja in utrjuje slovensko znanost in doprinaša svoj delež h kulturni in prosvetni rasti slovenskega naroda.

V težkih časih, slabih gospodarskih in še neurejenih političnih razmerah je slovenska akademska mladina posvečala mnogo naporov borbi za klopi in institute, torej za izpopolnitev svoje univerze. Sedaj je za izpopolnitev slovenske univerze že mnogo storjenega; trdno upam, da se bo v bodoče delo za izpopolnitev našega najvišjega kulturnega zavoda uspešno nadaljevalo, tako da bo mladina lahko posvetila svoje sveže sile temu, za kar je poklicana, to je borbi za slovenske kulturne vrednote.

Korošec

Prvi slovenski rektor

prof. dr. Plemelj

dr. Karel Verstovšek, ki je že meseca novembra 1918 izjavil: »Če takoj ne začnemo, univerze nikoli ne bomo imeli.«

Kajti po ustanovitvi univerze so se začele takoj borbe za njen obstoj in razvoj. Univerza je bila večkrat v nevarnosti, da čez noč izgine. Zdaj so mislili to fakulteto ukiniti, zdaj zopet drugo, tako da nazadnje ne bi nič ostalo.

To borbo so vodili profesorji in akademiki s pomočjo vseh slovenskih kulturnih organizacij in vsega slovenskega naroda. V največji stiski smo se obračali z zaupanjem na kralja Aleksandra I., katerega vzvišeno ime nosi univerza od prve desetletnice dalje.

Kljub tem zunanjim težavam in kljub slabim prostorom, ki jih ima univerza samo v uporabi, ali kar jih je vsaj deloma sezidala s privatnimi podporami, tako da še danes nima niti ene popolnoma s svojim kreditom

sezidane stavbe, je univerza notranje rastla in se s požrtvovalnostjo profesorjev in dijakov širila.

Ko so utihnili viharji, je univerza dobila tudi denar za celo vrsto institutov. Torej je uvidevnost zmagala, pravica si je priborila ravno pot.

Dasi ne vemo, kaj pride, zaupamo vendar, da bomo imeli zdaj mir za tiho delo v institutih in pri znanstvenem udejstvovanju. Tako bo delo na univerzi še bolj živo in uspešno.

Če pa bi prišli novi viharji nad univerzo, pa kličemo novi rod, ki je že izšel iz Aleksandrove univerze, na boj zoper vse njene sovražnike. Imejte pri tem svetel vzor vnetih borcev za univerzo v 70 letih pred prevratom in v 20 letih, odkar univerza obstoji. Vztrajajte, imejte pogum!

Dr. Matija Slavič.

NAŠA ALMA MATER!

Osrednje univerzitetno poslopje

Kaj vidim na univerzi

Postal sem »cives academicus«, hodil sem na univerzo! Sprva nisem videl v univerzi drugega kot neprestano vrvenje dijakov, veliko predavalnic, institutov, laboratorijev, profesorjev in asistentov. Tudi v gimnazijah je bilo podobno, sem si mislil, je pač univerza za starejši rod. Nočem biti v tem trenutku zgolj slušatelj ene fakultete, gledati hočem vse dejstvo v eni sami sintezi iz ptičje perspektive. Glej, tam razlaga z velikim ognjem prof. Veber svojo psihologijo, predavalnica mu je pretesna, filozofija ga je vsa prevzela. Spet drugod piše prof. Plemelj nam skrivnostne enačbe na desko in govori suho, a tehtno, jasno o analitičnih funkcijah. So dijaki, ki umejo, so drugi, ki dobijo biljet, da so morda bolj rojeni za druge vede...

V kemičnem inštitutu razlaga tiho in mirno prof. Samec pred 400 slušatelji tajnosti anorganske eksperimentalne kemije. Zdi se, kot bi se v njegovih ustih precedil škrob v med, kakor v ustih čebele sok cvetic. — A v prvem nadstropju preiskuje prof. Ramovš obisti slovenskemu jeziku in odkriva čudovite zakone v njegovi zgradbi, ne daleč proč se stavlja dr. Oštir iz vseh raztresenih drobcev evropskih jezikov alarodski jezik.

Na pravni fakulteti spet obravnava prof. dr. Korošec rimsko pravo in prikazuje, da je zgrajeno kakor iz neokrušljivih kvadrov, Maklecov in Dolenc pa odkrivata slušateljem neizprosno strogo kazenskega zakona.

Rad bi pogledal še k vsem drugim profesorjem, toda hiteti moram v bolnico; naši bodoči zdravniki tam secirajo pod vodstvom prof. dr. Plečnika, dan za dnem se zbirajo ob zgodnjih urah, kajti g. profesor je točen in zahteva veliko študija in dela. Tajnosti človeških čutov in živcev in življenja sploh pa motrijo in odkrivajo profesorji Kansky, Seliškar, Klinc.

Drugo kraljestvo narave, bolj snovno, bolj otipljivo raziskuje tehnika: zemeljske plasti, minerale, kamnine, kristalografija, rudišča; tu kraljuje prof. Vasilij Nikitin, ki je svoj svetovni sloves tako rekoč podaril naši univerzi. Danes ni nobenega dvoma več, da so razni profesorji, ki so nam prišli iz Rusije, bili za našo mlado univerzo velika pridobitev.

Kako raznovrstna je vendar tehnika, saj je univerza záse!

Stroje raziskuje prof. Lobe in njegovi tovariši; zavod za strojništvo bo pravi ponos univerze in Ljubljane.

Visoke gradnje, ali bodo držale? Prof. Kral preiskuje trdnost materiala, prof. Foerster jih opisuje itd. Toda tudi železnice, mostovi in vodne zgradbe pridejo na vrsto.

Na zavodu za elektrotehniko je vse polno skrivnostnih aparatov; generatorji, motorji, telegrafi, telefoni; transformacija, prenos skrivnostne električne energije se tu proučava. Profesorji Vidmar, Osana, Koželj, uvažajo naš mladi rod v ono elektrotehniko, ki je za naše gospodarstvo že zdaj ogromnega pomena.

Kot oče med ljubljenimi sinovi je profesor Josip Plečnik. Koliko iniciativ, umetnostnih zamisli je navdihnil naš prvak za arhitekturo naši mladini; pa tudi koliko človečanske in plemenite srčne kulture jim je posredoval!

Rudarstvo, vrtanje, premog, fužinarstvo: te izraze najdeš na oddelku za rudarstvo: samo imeni Trbovlje, Mežica zadostujeta, da nam pomen tega oddelka pojasnujeta. Profesorji Gostiša, Pehani i. dr. vodijo ta oddelek in s ponosom vidimo mnogo Bolgarov, Srbov, Hrvatov poleg Slovencev, ki so prišli med nas v Ljubljano, da se izobrazijo za rudarsko stroko.

Tiho, nepoznano delo se vrši na univerzi. Večina od nas nima pravega upogleda v komplicirani stroj vsega tega dela.

Univerza, hram znanosti in resnice

Posamezni znanstveniki lahko iščejo resnico vsak zase; lahko imajo svoje posebne šole in akademije, kakor so to imeli Grki. Univerza pa je organizirani kolektiv, v katerem se cela področja znanosti sistematično, vsestransko po raznih učnih močeh obravnavajo s tem namenom, da se mladina znanstveno oblikuje v svoji stroki.

Srednja šola podaja mladini že dognane rezultate znanosti, da si mladina osvoji sedanjost višino znanstvenih izsledkov, univerza pa ima še drug namen, da šele išče nove znanstvene rezultate.

★

Predmet znanstvenega raziskovanja je vse stvarstvo: nebesne višine so predmet astronomije, zemske globine predmet rudarstva in geologije, površina zemlje predmet geografije, anorganski svet predmet mineralogije in kemije, organski svet predmet zoologije, naravoslovja sploh! Človek pa z vsem, kar je ustvaril njegov duh, predmet filozofije, pravnih in literarnih ved!

Med znanostjo in vero ni nasprotja

Predmet vsemu znanstvenemu raziskovanju je ustvaril Bog sam, namreč vse stvarstvo. Pa to stvarstvo je Bog ustvaril kot prvi arhitekt, prvi kemik, prvi elektrotehnik, prvi rudar. Modrost, večna modrost mu je bila na strani pri ustvarjanju. Slavospev božji modrosti, ki ustvarja svet, bi lahko bil zapisan nad vhomom vsake univerze.

Modrost govori: »Od nekdaj sem postavljena, in iz davna, preden je bila zemlja... Ko je narejal nebesa, sem bila zraven; ko je s stanovito postavo in z okrogom ograjal brezdnost, ko je zgoraj utrljal hlipiša in tehtal studence voda, ko je vodom dajal postavo... Ko je zemlji dno pokladal: sem bila pri njem in vse z njim ravnala...« (Pregovori, 8.) Vse je torej tehtano, premerjeno, uravnano in vse je urejeno po zakonih.

Vse te zakone in zadnje osnove stvarstva ugotoviti, je naloga znanosti in torej tudi univerze! Čim globlje spoznava resnico in prodira do zakonov narave, tem bolj se bliža božji Modrosti. Med univerzo in vero ne more biti nasprotja. Znanost, če je res iskanje in odkrivanje resnice, ni drugega kot udeležba človeka na neustvarjeni Modrosti.

Enotnost znanosti

Pred božičem slavi naša univerza dvajseto obletnico! Božič je praznik rojstva božje Besede. Božja beseda: je božje spoznanje, s katerim Bog sam motri in spoznava globine svoje neizmernosti. Po Božji Besedi je bilo vse ustvarjeno, kar je ustvarjeno: vse ideje, zakoni, zamisli, red, smotrnost v naravi izhajajo iz druge božje osebe. Ta božja oseba se je učlovečila: »Beseda je meso postala« — božič je pravi praznik božje Besede. Znanost oz. univerza ima nalogo, vse ženialne zamisli Božje Besede odkrivati in spoznavati. Vera, ki veruje tej Božji Besedi, in znanost, ki umsko motri dela te Božje Besede v stvar-

stvu, imata končno isti cilj, med njima ni nasprotja razen po človeški zlobi in neumnosti.

Znanost in resnica sta tako enotni, kot je Bog sam enoten. Bog je začetnik in porok vere, je pa tudi »scientiarum Dominus« —

To enotnost in harmonijo med znanostjo in vero so herezije zadnjih treh stoletij razdirale v neizmerno škodo posameznikov, družine, družbe, države.

Edino enega se je treba bati: neznanja in šarlatanske znanosti; prave znanosti se nam nikdar in nikjer ni treba bati. Kadar naravoslovec v najmanjši žuželki in v enostaničnih organizmih odkriva tajnosti biologije in fiziologije in organske kemije, kadar kristalograf s strmenjem motri »okamenene zakone« kristalov, kadar elektrotehnik odkriva zakone elektrike, tedaj čutijo vsi ti znanstveniki neko notranjo radost, skoraj bi rekli, radostni trepet, ki ga daje samo intelektualno spoznanje resnice. Notranji čut jim pravi, da je bil tu na delu višji biolog, višji kemik, višji elektrotehnik... Prava znanost je pot do Boga, ne vsiljena ali umetna, ampak človeškemu dostojanstvu popolnoma primerna. Ni treba, da mi umetno in narejeno kričimo o veri, kadar govorimo o znanosti, zadosti je, da znanost ne izključuje a priori in umetno Boga, ampak da iskreno in ponižno išče resnice in zgolj resnice. Dostikrat ni znanost kot taka ampak le človeško srce, oz. njegove nižje težnje, ki gonijo človeka proč od Boga, ker se je človek ustrašil njegovih zakonov. Toda prav tu svari znanost sama: kajti, kakor so zakoni biologije in mineralogije in kemije in elektrotehnike in jezikoslovja neizprosni in brezobzirni, tako je tudi z večnimi moralnimi zakoni: ukloniti se jim mora človek.

Univerza in avtoriteta

Učno osebje ima avtoriteto svoje vrste: neko imponderabilno, osebno dostojanstvo, ki odseva iz osebe in znanstvene kvalifikacije spoštovanega učitelja. Ni treba nadzornika, kazni, policije itd., ako je univerza prava civitas academica! Edino pravilno zdravo gledanje je, če vidi akademik v svojem učitelju ono višjo, duhovno avtoriteto, s katero participira učitelj v nekem smislu na avtoriteti Stvarnika, Očeta in Učitelja, Boga samega! Saj je vendar iskatelj in razlagatelj resnic, čijih sinteza je božja Resnica sama. Zato je ono moderno gibanje na univerzah, ki izvira iz levičarstva, iz duha kaosa, upora, kritike, nepodrejenosti, ki si hoče s štrajki, demonstracijami, umetnimi protesti izvojevati neko varstvo sovjetizacije univerze, pogin in smrt prave univerze!

V preteklih letih je sem ter tja ta duh zavrel tudi pri nas, prav zdaj ga spet vidimo v Beogradu: napeti moramo skupno vse sile, da izločimo duh razrednega razkroja, štrajka itd. iz naše univerze!

Disciplina, neprekosljiva marljivost, red, delavnost, čut odgovornosti za našo bodočnost, največje spoštovanje in vdanost do našega odličnega učnega osebja: to je pravi duh naše slov. Alma mater in mi vemo, da v glavnem res ta duh tudi vlada.

Podpirajte pokret katoliške mladine!

Dr. Anton Korošec — častni doktor slovenske univerze

»Na svoji seji dne 11. decembra 1939 je senat univerze kralja Aleksandra I. v Ljubljani soglasno odobril sklep pravne fakultete, s katerim je bil soglasno izvoljen za častnega doktorja prava predsednik senata g. dr. Anton Korošec. Ta čast je bila dodeljena doktorju Korošču za njegove velike zasluge za ustanovitev, ohranitev in razvoj ljubljanske univerze. Slovensna promocija bo v nedeljo, dne 17. decembra t. l. v univerzitetni zbornici.«

*

S tem se je slovenska univerza oddolžila dr. Korošču za njegove velike zasluge. Ta počastitev slovenskega narodnega voditelja pa je napolnila z radostjo predvsem nas, sloven-

ske akademike, ki dobro vemo, kako Koroščevo oko skrbno bedi nad našo univerzo. Dobro vemo, da brez njega ne bi bilo niti slovenske univerze, niti ne bi slovenska univerza rasla. Mi ki smo vsa leta delali v Akademski akciji za izpopolnitev univerze, dobro vemo, da bi brez njega ne rešili nobenega kredita, ki je bil namenjen za rast naše univerze. Vemo, da bi bilo brez njega brezštevila slovenskim dijakom onemogočen študij na univerzi.

Zato se slovenski katoliški akademiki pridružujemo iskrenim čestitkam celotnega slovenskega naroda dr. Korošču k izvolitvi za častnega doktorja in ga prosimo, da še v naprej njegovo skrbno oko bedi nad slovensko univerzo.

Iskreno čestitamo.

Univerza in narod

Zahteva po ustanovitvi slovenske univerze ni bila samo zahteva slovenskih izobražencev, ampak zahteva vsega slovenskega naroda. To je tudi povsem naravno, saj si ne moremo zamisliti niti kolikor tolike upravne in politične svobode naroda, če nima lastne univerze, kaj šele, da bi mogel narod neovirano razvijati svojo narodno kulturo.

Zato je bilo veliko veselje Slovencev, ki so zaman terjali svoje pravice od mačehovske Avstro-Ogrske, ko smo v lastni narodni državi dobili slovensko univerzo.

Nič manjša pa tudi ni bila skrb vsega slovenskega naroda za obstoj ter nadaljnji razvoj slovenske univerze. Večkrat so se pojavljali glasovi in celo predlogi, naj se odpravi sedaj ta oddelek, sedaj zopet drugi, mnogokrat so želeli okrniti univerzo kar za celo fakulteto in tudi univerza sama je bila že v nevarnosti, da postane žrtev unitarističnih in centralističnih prizadevanj. Ob vsaki taki priliki pa je zopet bil strnjen ves slovenski narod, ki je ljubosumno bdel nad svojimi pridobljenimi pravicami in terjati še popolno dograditev in izpopolnitev univerze ter še slovensko Akademijo znanosti in umetnosti. Sicer moramo žal ugotoviti, da smo mogli kdaj tudi brati in slišati, da je vseeno, ali dobimo v Ljubljani popolno medicinsko fakulteto ali ne, da je le ena dobra v državi, pa čeprav v Djevdjeliji (prim.: Naša misel), vendar to ni bil izraz volje slovenskega naroda, ampak le nekaterih zablodelih kramarskih duš, ki so se udinjale nenaravnemu unitarizmu in centralizmu.

Ko se danes veselimo dvajsetletnega snovanja in dela naše slovenske univerze, njenih profesorjev in predavateljev ter slušateljev, ki kljub skromnim ter omejenim sredstvom za ves narod častno napreduje ter se razvija, moramo kljub prazničnemu razpoloženju opozoriti na nekaj važnih misli.

Mlada je še naša slovenska univerza. Nima še dolgo trajnega izročila, ki bi določalo njeno notranje življenje. Zato se ne čudimo, da še misli o njej niso povsod do kraja očiščene.

Nekateri menijo, da je razmerje med narodom in univerzo izčrpano že s tem, da narod prispeva določen del davkov za univerzo

in njene potrebe. S tem naj bi bile pravice in dolžnosti naroda opravljene. Toda temu ni tako. Če naj bo univerza res narodna, mora vladati med njo in med narodom tesnejša in bolj življenjska povezanost. Saj imajo narodi svoje univerze razen za splošna teoretična proučevanja predvsem za to, da znanstveno proučujejo preteklo in sedanje življenje naroda v vseh oblikah njegovega javljanja in da skladno z narodovim izročilom graje in ustvarjajo sedanjo in bodočo kulturno rast naroda, ki bo v skladu z objektivno resnico.

Drugi so zopet mnenja, da je naloga univerze izčrpana s tem, da napravijo iz nje neke vrste prodajalnico znanja hipotez in teorij. Pri tem je po možnosti blago še tako slabo sortirano, da postane iz podmene najbolj trdno »znanstveno« dognana resnica, ki se prodaja kot čisto zlato. Toda tudi to mnenje ni pravilno. Odkar so univerze črtale iz svojega delovnega načrta vzgojo, prinašajo poleg klenih sadov tudi mnogo piškavega. Tudi pozitivna vzgoja v duhu narodnega izročila je bistvena naloga univerze. Le tako se more ohraniti duhovna vez med šolanim ter manj šolanim delom naroda, le tako more ostati narod v vseh svojih slojih duhovno enoten in strnjen. In velika večina diplomiranih slušateljev more le po taki zavestno hoteni pozitivni vzgoji dobiti opore za svoje vsakdanje življenje, ki pri velikanski večini ne bo posvečeno iskanju novih spoznanj, temveč praktičnemu delu v akademskih poklicih. Posebno važno je to še za mlad proforski naraščaj, ki mu bo izročena vzgoja narodove mladine. Kako bodo mladi profesorji vzgajali, če sami niso bili vzgojeni? Kdor si ni sam poskrbel za dobro vzgojo izven univerze, bo kot vzgojitelj prej škodil kot koristil.

*

Ko vstopa naše slovensko vseučilišče v tretje delovno desetletje, z veseljem ugotavljamo, da mu stoji ob strani končno vendarle že ustanovljena Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Ob tej slovesni obletnici ponovno izrekamo doslej še vedno ne popolnoma izpolnjeno zahtevo vsega slovenskega naroda, da postane naša slovenska univerza

Borba za slovensko univerzo

Vsak narod si želi politične predvsem kulturne neodvisnosti. Tudi slovenski narod se je vedno boril ne samo za svojo politično neodvisnost, ampak tudi za svojo kulturno neodvisnost. Eden izmed glavnih znakov kulturne neodvisnosti vsakega naroda pa je narodno šolstvo, šole vseh vrst, predvsem pa univerza — kot središče in žarišče narodovega kulturnega delovanja.

Daleč nazaj v zgodovino sega borba Slovencev za univerzo. Segaloma že v dobo protestantizma. Prvi zametki univerze pa so zvezani s prihodom jezuitov, ki so l. 1604 tudi v Ljubljani ustanovili svoj kolegij, ki je imel glavno nalogo vzdrževati šolstvo, ki naj bi bilo protiutež evangelijskemu. Njih šolstvo se je zaradi raznih ovir sicer počasi razvijalo, toda koncem XVII. stol. je bila v Ljubljani pri jezuitskem kolegiju že nekaka filozofska in teološka fakulteta, seveda v smislu in po uredbi tedanje dobe. Da so bile te fakultete enakovredne današnjim univerzitetnim, sklepamo lahko iz tega, da so bile enako urejene fakultete pri jezuitskih kolegijih v Gradcu, Olovcu in v Innsbrucku povzdignjene v prave univerze. Ker učni načrt jezuitskih visokih šol ni upošteval juridičnega študija, so l. 1698. ustanovili v Ljubljani »Collegium juridicum Labacensae« in 1710 je dr. iur. Franc Krištof Bogataj odprl zasebna juridična predavanja, o katerih nadaljnji usodi pa nam ni nič znano.

Toda niso se samo zadovoljili s takim uspehom. Skušali so že v tedanji dobi ustanoviti pravo univerzo, ki bi smela podeljevati doktorat. Tako se nam je iz leta 1704 ohranil zanimiv dokaz prizadevanja za ustanovitev univerze. Toda z razpustom jezuitskega reda je njih plodovito delovanje na šolskem polju prenehalo in vpliv svobodomiselnih idej nekaterih profesorjev je povzročil, da je vlada odpravila višje šolstvo v Ljubljani. Toda ta razpust je še bolj podkrepil borbo za univerzo in spomenica, ki so jo kranjski deželni stanovci poslali l. 1786 in 1787 cesarju, vsebuje že vse one dokaze za obstoj univerze v Ljubljani, ki so se redno navajali tudi v poznejših prošnjah. Vlada je tej prošnji ugodila in zopet v širšem obsegu uvedla višje šolstvo v Ljubljani. Toda to višje šolstvo je bilo skoraj izključno nemško, le nekateri stranski predmeti so se poučevali v slovenskem jeziku. To nam kaže staro težnjo, naj ima Ljubljana svojo lastno univerzo, da so Ljubljano že od nekdaj smatrali za primeren kraj, kjer naj bi bila univerza.

V Napoleonovi Iliriji je doživelo ljubljansko visokošolstvo zopet važne spremembe. Na podlagi Marmontove uredbe z dne 4. jul. 1810 je bila osnovana tudi v Ljubljani osrednja šola, ki je obsegala medicinski, tehnični, pravniški in bogoslovni študij. Za rektorja osrednje šole je bil imenovan Jožef Walland. — Toda ta centralna šola je bila preširoko zasnovana, pokazale so se razne pomanjkljivosti in prišlo je do ponovne preuredbe. Vendar

popolna. In z željo, da vse bolj in bolj raste in se razvija v soglasju s krščanskim izročilom slovenskega naroda, ji kličemo:

Naj živi popolna in narodna slovenska univerza!

smo imeli Slovenci v tej centralni šoli, dokler je obstajala, popolno univerzo. Priključitev Napoleonove Ilirije k Avstriji je zopet imela za posledico spremembe v organizacijskem sestavu ljubljanskega visokošolstva.

Pomlad narodov je tudi med Slovenci povzročila novo življenje, ki je v revolucionarnih letih bujno zacvetelo, se v dobi reakcije za nekoliko časa uklonilo, a se uničiti ni več dalo. Tudi zahteva po slovenski univerzi se je pojavila v dobi prebujenja narodov — in tudi Slovencev. Ne zahteva po univerzi, ampak zahteva po slovenski univerzi. Tudi ta zahteva je delila usodo novega življenja, ki ga je leto 1848 prineslo. Bila je odločna, v dobi reakcije zatrta, a uničiti je ni mogel več noben avstrijski reakcionizem.

Prvič je bila podana zahteva po slovenski univerzi 2. maja 1848 v peticiji slušateljev modroslovne in ranocelniške šole, ki jih je vlada skušala ukiniti. To peticijo za ustanovitev popolne slovenske univerze so objavile tudi »Novice« z naslovom: »Vseučilišča nam je v Ljubljani treba, Kranjcam pa tudi vsim Slovincem v predvdarik« kot nekak oklic na narod, da bi zahtevo po slovenski univerzi popularizirali med narodom. Toda žal spomenica ni imela zaželenega uspeha, zlasti ker vlada ni imela, oziroma ni hotela najti zadostnih sredstev za ustanovitev univerze. Vendar pa s tem akcija za slovensko univerzo ni prenehala; nadaljevala se je še z večjim navdušenjem in se je razširila in postala zahteva vsega naroda, dasi ni bila kronana s popolnim uspehom. Dosegli pa so Slovenci v letih 1848—1854 vsaj to, da so bila nekatera predavanja v slovenskem jeziku.

Viharna doba l. 1848 je prinesla idejo slovenske univerze. Odslej ta ni več ugasnila. Utihnili so sicer v dobi reakcije, a še bolj močno zagorela na raznih taborih in tako prodrila popolnoma med narod. Niti stalno odklonilno stališče prosvetnega ministra in vlade ni moglo zadušiti gibanja za slovensko univerzo. Tako je Bleiweis na seji deželnega zbora 15. oktobra 1869 predlagal, da se vlada prosi: 1. dau vede na vseh gimnazijah na Kranjskem slovenski učni jezik, a za Nemce naj se napravijo nemške paralelke; 2. da, ako so v odpisu ministra za uk in bogočastje z dne 10. marca 1869, št. 21. pres., zaradi pravoznanstvenih akademij omenjene obravnave že končane, predloži prihodnjemu državnemu zboru zakonski osnutek, kako naj se v Ljubljani ustanovi pravoznanska akademija s slovenskim učnim jezikom; ako pa se take akademije ne morejo osnovati, naj se prične ustanovitev slovenskega vseučilišča v Ljubljani z osnovo juridične in filozofske fakultete. Ker je bila tedanja vlada v zadregi za večino, je z ugodno rešitvijo vprašanja slovenske univerze skušala pridobiti slovenske poslance. Ni sicer ustanovila slovenske univerze v Ljubljani, uvedla pa je slovenska predavanja na pravni in državoslovni fakulteti v Gradcu. Ta uspeh je zbudil v Slovincih neprikrito nado, da ne bo ostalo vprašanje slovenske univerze rešeno samo na pol z uvedbo graških sporednic, ampak, da bo čim prej odprta v Ljubljani popolna slovenska univerza. Toda naši na-

Po naših fakultetah

Filozofska fakulteta

Naš zastopnik se je oglašil med drugim tudi pri dekanu filozofske fakultete dr. Hadžiju, da bi se poučil o razmerah na filozofski fakulteti. G. dekan je radevolje dal našemu zastopniku naslednje podatke:

Stanje filozofske fakultete, ki ni bila doslej nikdar niti najmanj ogrožena, je v glavnem zadovoljivo. Na njej vladajo normalne razmere. Zaenkrat manjka možnost za namestitev mlajših učnih moči. Nezasedena stolica za etnologijo in etnografijo bo predlagana v novem proračunu. V kratkem pride učna moč za teoretsko fiziko, medtem ko je astronomski institut le želja. Predavalnice in seminarji humanitetnih oddelkov se bodo prenesli v zgradbo nove univerzitetne biblioteke, kakor hitro bo začela služiti svojemu namenu. Krediti za zgradbo naravoslovnih institutov so že doseženi.

Profesorski zbor je s smrtjo dr. Jesenka in dr. Prijatelja izgubil dva velika znanstvenika, vendar stanje fakultete v tem oziru ni pesimistično.

Zanimiva je statistika diplomirancev in doktorjev filozofske fakultete slovenske univerze v dvajsetih letih. Do šol. l. 1924/25 so slušatelji delali še po avstr. uredbi le profesorski izpit. Teh je bilo skupaj 95 (89 moških in 6 žensk). Prave diplome kot pogoj za doktorat in prof. izpit so se začele šele v šol. letu 1925/26. Od tistega časa pa do

l. 1938/39, torej v dobi 14 let, je diplomiralo skupaj 741 slušatelj in slušateljic, in sicer 477 moških in 264 žensk.

Doktorjev je postalo v prvem desetletju (1919/20—1928/29) 55, in sicer 49 moških in 6 žensk. Med bolj znanimi so tile: Bajec Anton, Gogala Stanko, Jug Klement, Kolarič Rudolf, Leben Stanko, Mayer Anka, Melik Anton, Rakovec Ivan, Res Alojzij, Rupel Mir-

ko, Slodnjak Anton, Sodnik Alma, Vakselj Anton, Vodnik Anton. — Drugo desetletje (1929/30—1938/39) je dalo 29 doktorjev filozofov, in sicer 24 moških in 5 žensk. (Bezljaj Franc, Boršnik Marija, Debeljak Tine. M. Pia Garantini kot prva redovnica, Grošelj Milan, Klinc Ladislav, Kreft Bratko, Legiša Lino, Logar Cene, Ocirk Anton, Petre Franc, Trdin Silva, Wraber Maks, Zwiter Fran.)

Dr. Viktor Korošec, prodekan juridične fakultete.

Juridična fakulteta

Zanimivo je ugotoviti, da se je prva seja sveta juridične fakultete vršila dne 18. decembra 1919 v Parizu, kjer so bili takrat zaposleni v jugoslovanski delegaciji za mirovno konferenco prvi trije profesorji naše fakultete: dr. Leonid Pitamic, dr. Bogomil Vošnjak in dr. Ivan Zolger. Njihovo delo v borbi za naše državne meje je bilo tudi razlog, da so se redna predavanja pričela šele v poletnem semestru 1920, in sicer z nastopnim predavanjem prvega dekana prof. dr. Leonida Pitamica »Pravo in revolucija«.

Ko se v 40. semestru z duhovnim očesom za hip ozremo v preteklost, se moramo v spoštljivi pieteti spomniti onih zaslužnih moči, ki jih je prerana smrt iztrgala iz naših vrst: rednih profesorjev dr. Ivana Zolgerja in Mihajla Jasinskega, honorarnih profesorjev in predavateljev dr. Karla Šavnika, dr. Antona Kremžarja in dr. Frana Vodopivca. Izven vrst predavateljev smo s smrtjo izgubili dva velika in zelo zaslužna prijatelja naše fakultete: predsednika višjega dež. sodišča dr. Janka Babnika in predsednika odvetniške zbornice dr. Danila Majarona. Oba sta desetletja pred ustanovitvijo univerze vzpodbujala najodličnejše slovenske pravnike, da so se z vsem idealizmom in z veliko požrtvovalnostjo v neugodnih razmerah pripravljali in kvalificirali za akademski poklic. Oba sta tako vzgojila bodoče stebre pravne fakultete, ki so ji od vsega začetka vlili krepko življenje; oba sta stala mladi fakulteti požrtvovalno ob strani.

Število slušatelj, ki je znašalo v prvem semestru 247, je stalno naraščalo. Medtem ko je (izvzemši zimski semester 1926/27) v prvem desetletju ostalo izpod 400, se je že l. 1932/33 dvignilo nad 500, od l. 1933/34 je vsaj v zimskih semestrih vedno presegalo 600. V tem semestru ima fakulteta 667 slušatelj.

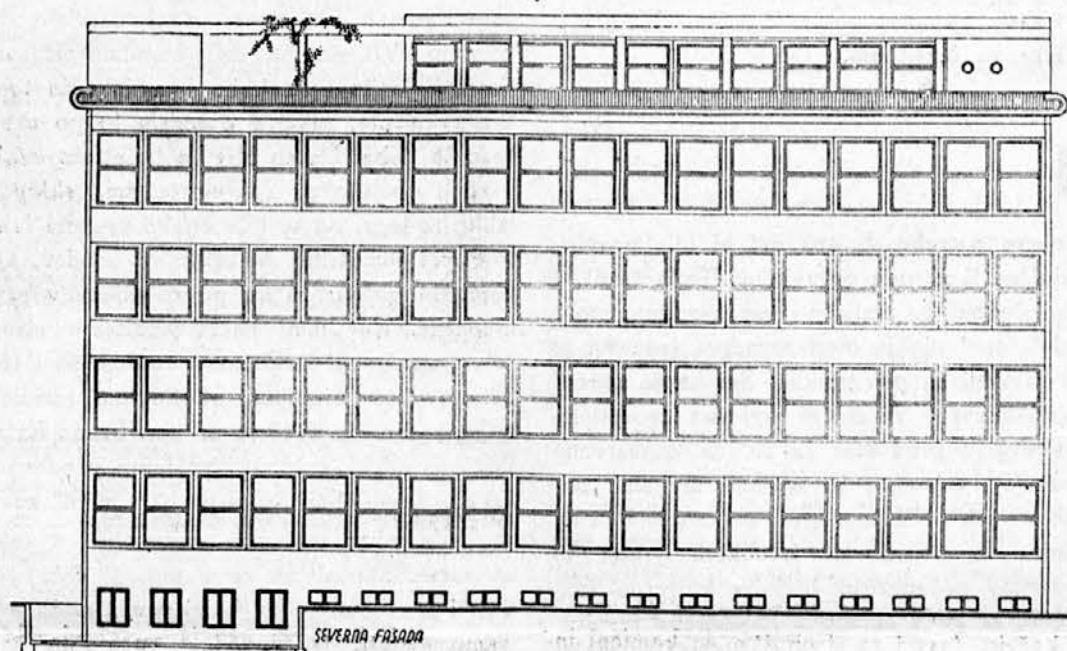
Vse tri državne izpite je položilo in s tem diplomiralo na naši fakulteti doslej 945 slušatelj, promoviralo je 285 doktorjev. Od učnega osebja so izšli doslej iz domače fakultete: dva redna in dva izredna profesorja, en docent, dva privatna docenta in en honorarni predavatelj.

Kot svojo redno publikacijo izdaja fakultetni profesorski zbor »Zbornik znanstvenih razprav«, katerega je doslej izšlo petnajst letnikov.

Delovanje profesorskega zbora je in mora biti predvsem teoretično-znanstveno; razen predavanj prihaja v poštev delovanje v strokovnem društvu Pravniku in pri domačih ter tujih strokovnih revijah in publikacijah. Poleg tega sodelujejo mnogi fakultetni člani kot strokovnjaki v komisijah za pripravljanje različnih zakonskih osnutkov.

Novo ureditev pravnega študija je prinesla uredba o pravnih fakultetah, ki je bila objavljena koncem lanskega leta. Prehod na študij po novi uredbi, ki bo v nekaterih pogledih še potrebovala izpremembe in spopolnitev, se vrši postopoma, za prvi letnik letos.

Načrt za naravoslovni institut

rodni nasprotniki niso šli naprej, ampak nazaj in so celo ovirali ustanovitev slovenskih sporednic na pravni in državoslovni fakulteti v Gradcu in v parlamentu je bila preračunska postavka za slovenske sporednice odklonjena.

Zopet in zopet so se postavljale zahteve po slovenski univerzi, a so vedno naletele na gluha ušesa. Zato je po živahnem gibanju za zahtevo slovenskega vseučilišča v sedemdesetih letih preteklega stoletja nastalo daljše mrtvilo in čl. 19. drž. osn. zakona o ravnopravnosti vseh avstrijskih narodov je ostal na papirju. Toda tudi to mrtvilo je bilo kmalu premagano, kajti že koncem l. 1890 je Luka Svetec na seji deželnega zbora oživil dve zahtevi: po višjem deželnem sodišču za slovenske dežele v Ljubljani in po našem visokem šolstvu. Toda tudi ta predlog je nalletel na gluha ušesa in dr. Tavčar je ugotovil v svojem govoru v deželnem zboru, kje tiči največja ovira za ustanovitev slovenske univerze, rekoč: »Ko bi vsi slovniški govorniki govorili tako, kakor najimenitnejši govorniki v angleškem parlamentu, bi vendar nemških poslancev ne prepričali. Dr. Schaffer pravi: slovenske literature ni; toda, ko bi jo imeli, našel bi drug izgovor, katerega vsebina bi bila: univerze, juridične fakultete ne damo.«

Koncem 19. stoletja je gibanje za slovensko univerzo zopet močno oživilo. Tako je deželni zbor na svoji seji 28. februarja 1898 zopet obravnaval vprašanje slovenske univerze. Dežel. zboru so se v boju za univerzo zopet pridružile tudi ostale slovenske ustanove in društva. Slovenski akademiki so 19. avgu-

sta sklicali vsedijaško zborovanje v Ljubljani, na katerem so sprejeli resolucijo, v kateri zahtevajo, sklicujoč se na to, da ima vsak človek, tembolj torej vsak narod, pravico izobraziti se in izšolati v svojem materinem jeziku, slovensko univerzo.

V zadnjih letih pred razpadom Avstrije je bila borba za slovensko univerzo enako močna doma kot v dunajskem parlamentu. Slovenski poslanci so storili vse, kar je bilo v njih moči, a naleteli so vedno na gluha ušesa vladajočih, vsenemško orientiranih močitev. Če pa se je kaka vlada pokazala nekoliko bolj prijazno slovenskim zahtevam, jo je kmalu odpihalo. Zato so vsi kmalu izgubili upanje, da bi se dala doseči slovenska univerza v Ljubljani v tedanjih političnih razmerah in za politiki so tudi kmalu kulturni delavci začeli gledati na jug, od katerega so eni kakor drugi pričakovali rešitve.

Po osvoboditvi slovenskega ozemlja radi neurejenih razmer sicer ni bilo misliti na takojšnjo ustanovitev slovenske univerze, toda treba je bilo vprašanje spraviti vsaj z mrtve točke. Zato se je ustanovila posebna vseučiliška komisija (o delu vseučiliške komisije glej SvV l. VI. št. 2), ki je v zvezi z narodno vlado po mnogih težavah le dosegla, da je **osrednja vlada v Belgradu pod predsedstvom podpredsednika dr. Antona Korošca 30. junija 1919 sprejela zakonski predlog o ustanovitvi slovenske univerze v Ljubljani.** Zakonski predlog je potrdil začasni parlament 16. julija in 23. julija ga je podpisal regent Aleksander I.

Slovenska univerza, za katero se je slovenski narod zamen boril dolga leta, je bila ustanovljena kot eden izmed prvih činov nove jugoslovanske vlade.

★

Z ustanovitvijo pa še ni bilo rešeno dokončno vprašanje slovenske univerze, ki naj bi bila severni kulturni mejnik nove narodne države Jugoslavije. Prve težave so se pojavile glede nastanitve slovenske univerze. Komaj so bile te težave odstranjene, so se pojavile nove težave. Razni režimi v Belgradu, ki niso znali, ali po zaslugi nekaterih slovenskih odpadnikov niso mogli prav razumeti pomena slovenske univerze za Jugoslavijo, so skušali komaj ustanovljeno univerzo odpraviti ali pa jo vsaj ovirati pri nadaljni rasti. Toda tudi ta doba je minila. Danes se dvigajo in se bodo še dvigali novi instituti, nove univerzitetne zgradbe. Pridružila se ji je še Akademija znanosti in umetnosti. Slovenska univerza, mogli bi reči, je prav za svojo dvajsetletnico začela rasti in slovenska univerza mora za svojo dvajsetletnico rasti, kajti čim bolj pritiskajo sovražniki na meje Jugoslavije, tem bolj močna mora biti meja, katere ogelni kamen je tudi slovenska univerza.

Dolga je bila borba za našo univerzo. Ko stopa univerza v svoje tretje desetletje, ji želimo, da bi bila kmalu izpopolnjena s popolno medicinsko in tehnično fakulteto, da bi slovenskemu narodu dajala dobre znanstvenike in zavedne Slovence in Jugoslovane. To je naša želja.

Največjo skrb povzroča fakulteti spopolnjevanje fakultetne knjižnice in seminarskih knjižnic. Ako upoštevamo, da je bilo v ta namen v proračunu za l. 1928/29 dovoljenih 200.400 din, za l. 1929/30 195.000 din, za l. 1930/31 278.100 din, za l. 1931/32 vsaj še 113.000 din, tedaj bo pač popolnoma jasno, da so zares mnogo prenizki proračunski krediti okroglo 30.000 din, kakor jih predvidevajo državni proračuni od l. 1932/33 dalje. Pravna fakulteta spada po svojih zahtevah med najskromnejše fakultete; najboljši dokaz za to je dejstvo, da še danes uporablja za pouk le tri predavalnice. Pač pa je *conditio sine qua non* dobra fakultetna knjižnica, ki mora biti tako dotirana, da more naročati vsaj najvažnejše inozemske strokovne revije in publikacije. Tudi 18 fakultetnih seminarjev, ki jim zlasti po novi uredbi, katera uvaja doktorske tečaje in disertacije, bo moglo zares uspešno delovati, ako bodo njihove knjižnice primerno dotirane. Naj bi se ta srčna želja naše fakultete izpolnila ob njeni dvajseti obletnici.

Medicinska fakulteta

Zastopnik našega lista se je zgledil pri dekanu medicinske fakultete dr. Evgenu Kanškemu, da bi se informiral o stanju medicinske fakultete. Dekan je radevolje dal sledeče podatke:

Medicinska fakulteta ima za seboj 20 let naporov za svoj obstanek. Glede na finančne prilike, pomanjkanja prostorov, aparatov in pomožnega osebja je dosegla fakulteta lepe znanstvene uspehe. Žal, da ima fakulteta samo 4 semestre, čeprav imata Zagreb in Belgrad že delj časa popolno medicinsko fakulteto. Pravično in logično bi bilo, da se vsaj sedaj, ko naša univerza slavi svojo dvajseto obletnico, prične s postopno izgraditvijo medicinske fakultete, kar odgovarja tudi sklepu belgrajskega in zagrebskega univerzitetnega senata, da se naprosi ministra prosvete, naj črta čl. 51. univerzitetnega zakona, po katerem je imela ljubljanska medicinska fakulteta samo 4 semestre.

Težnja po popolni medicinski fakulteti v Ljubljani ni samo izraz lokalnih prizadevanj, temveč je globoko utemeljena v interesu občega zdravstva v državi, kakor tudi v posebnih razmerah Slovenije. Prehod kmetijstva v industrijo in s tem ustvarjanje novih kadrov industrijskega delavstva, Slovenija s svojimi termalnimi vrelci, alpsko klimo, ustvarjajo neke posebne prilike na tem ozemlju, kar mora biti tudi predmet posebnega medicinskega znanstvenega proučevanja.

Okrnjena medicinska fakulteta — če jo smemo sploh tako imenovati — ne more izpolnjevati vseh teh posebnih nalog, ki jih stavlja naša svojkost na medicinsko fakulteto. Nikakor ne moreta niti belgrajska niti zagrebska univerza dati slovenskim medicincem ono svojstveno, našim posebnim razmeram ustrezajoče znanje.

Pa ne samo naše svojstvene razmere, ampak tudi interes naše države zahteva, da dobi Ljubljana popolno medicinsko fakulteto in tako pomaga tudi ona pri organizaciji javnega zdravstva.

To sta dva velika momenta, ki zahtevata, da bi bila zgrajena popolna medicinska fakulteta z odgovarjajočo kliniko vsaj za petindvaj-

seto obletnico slovenske univerze. Treba bo tej fakulteti posvetiti več pažnje. Nesporno je, da so prostori medicinske fakultete neodgovarjajoči in da je ta fakulteta dobivala najmanj kreditov. Zato je nujno potrebno, da postane zahteva po popolni medicinski fakulteti in po kliniki prva in osrednja zahteva v postopni izgradnji celotnega univerzitetnega organizma.

Tehnična fakulteta

Zastopnik Straže v viharju se je zgrasil pri dekanu tehnične fakultete dr. inž. Alojziju Hrovatu, da bi mu povedal nekaj misli ob dvajseti obletnici naše univerze, predvsem pa tehnične fakultete. V razgovoru o sedanjemu položaju tehnične fakultete je g. dekan poudaril zlasti sledeče:

Teh dvajset let obstoja tehnične fakultete moremo razdeliti v dva dela: v borbo za obstoj in v borbo za izpopolnitev naše fakultete.

Od ustanovitve pa vse do leta 1930, ko je obstoj naše fakultete bil zjamčen s posebnim zakonom in s splošno univerzitetno uredbo, se je morala tehnika boriti za svoj obstoj, kar gotovo ni ugodno vplivalo na študirajočo mladino in tudi ne na uspehe. Jasno je, da smo v tej dobi potrpežli z zahtevami po novih prostorih, učnih močeh in učnih pripomočkih, danes pa gre predvsem za izpopolnitev, za odstranitev težkoč, ki ovirajo nemoteno znanstveno delo.

Prva zahteva je, da dobijo vsi oddelki lastne, svojemu namenu ustrezajoče prostore, da ne bodo več stisnjeni po kleteh, raznih provizorijah ali celo brez prostorov. Prvi uspehi se kažejo. Zavod za strojništvo in kemični inštitut sta v surovem stanju že pod streho. Za uspešen razvoj ostalih oddelkov je nujen pogoj, da čim prej dobijo svoje zgradbe.

Nič manjša ni zahteva po novih učnih močeh. Za redno delo je nujno potrebno, da je vsaj za vsak glavni predmet poseben profesor. Nevzdržno je namreč sedanje stanje, ko morajo posamezni profesorji predavati dva ali celo tri glavne predmete in jim ni v pomoč nobeden asistent.

Zanemarjati ne smemo opreme posameznih oddelkov, ki mora biti na isti višini, kot je to na drugih univerzah, da bo možno samostojno znanstveno delo naših profesorjev in našega študirajočega naraščaja.

Ob dvajseti obletnici, ob začetku tega izpopolnitvenega dela me navdaja upanje, da bomo započeto delo nadaljevali in uspešno dokončali. Pri tem upam, da bo sodelovala vsa naša javnost, predvsem akademska mladina. Od merodajnih faktorjev pa pričakujem blagohotne naklonjenosti in izdatne podpore.

Dr. Fabijan, red. univ. prof.

Teološka fakulteta

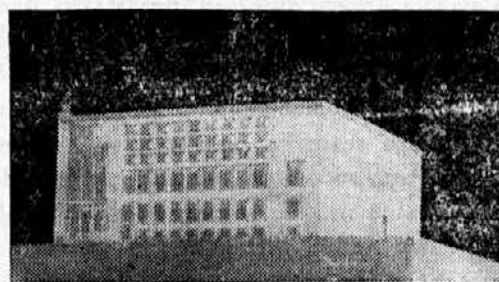
Teološka fakulteta je, mislim, v tej kratki dobi dvajsetih let naše univerze, popolnoma opravičila svoj obstanek s svojim delom. Tudi če bi kdo imel prej svetovnonazorske pomisleke proti vključitvi teologije v sestav univerze, bo danes priznal, da je ona važen, nepogrešljiv faktor pri vzgoji inteligenčnih plasti našega naroda in naše države.

S fakultetno uredbo l. 1935. je bil ustroj fakultete v bistvu dovršen. Študij na teološki fakulteti traja 6 let. Marsikomu se to zdi pre-

več. A če mislimo na obsežnost in novejšo razčlenjenost teološke vede in potrebo pomoznih znanstvenih panog in ne mislimo samo na neposredne praktične potrebe dušnopastirske službe, marveč tudi na potrebo, da se množi število duhovnikov, ki se tudi potem, ko so diplomo dosegli, še bavijo s teološkim znanstvenim delom, ne bo ta doba predolga.

Število slušateljev, ki znaša v tem semestru 191, je za teološko fakulteto prav razveseljivo.

Želimo ob dvajseti obletnici univerze v Ljubljani, da naj bo združitev peterih fakultet na ljubljanski univerzi vedno tudi simbol in opomin vsej inteligenci, da naj jo veže odkritosrčna želja in delo za napredek, duhovni in gmojni, slovenskega naroda v jugoslovanski državi.

Univerzitetna knjižnica

Akademik in Karitas

Danes, ko stopa pred nas toliko različnih problemov zamotanega javnega življenja, moramo vedeti, da ni zadnje vprašanje, ki ga je treba rešiti, vprašanje karitas. Zato pa moramo poznati naloge, ki si jih je nadel.

Kaj naj bi bila naloga krščanske karitas? Z ljubeznijo pomagati svojemu bližnjemu, ki ga vidiš v duhovni ali materialni stiski.

Čudno se nam zdi, ko vidimo okoli sebe le materializem, ki hoče zajeti ves svet — tudi sami smo od tega nehote inficirani — da je mogoče svojemu tovarišu tudi duhovno pomagati. To duhovno pomoč lahko nudi posameznik posamezniku, ne da bi bilo nujno, da bi bil zato že organiziran. Da pa pravilno spoznamo vse potrebe in stiske svoje okolice in da lahko nudimo tudi materialne podpore, pa je nujno, da organiziramo karitas in pri njej z veseljem sodelujemo. Šele s sodelovanjem bomo spoznali ves pomen in vso globino takega dela, ki ga je ustvarila samo topla, dobra in prava ljubezen največjih mož katoliške Cerkve, ki so najprej iz notranje potrebe, ko so videli bedo okoli sebe, pričeli otirati solze. Misel božje dobrote in čut usmiljenja pa jim je velel vse storiti, da izvedejo organizacijo v velikih potezah, ki je nato v svoje roke prevzela skrb za reveže.

Ozanam ni ustanovil prve konference zato, da bi bila prvenstveno pomoč drugim. Ne, njega je vodila misel: mladi ljudje se ob karitativnem delu duhovno posvetijo in notranje rastejo. Njihov duh bo pravilno spoznal in znal preceniti prave življenjske vrednote, ki morajo biti tudi večne.

Delo za svojega bližnjega pa ni mogoče kaprica nekaterih, ki so hoteli na ta način svojo življenjsko nalogo rešiti. Ne, ljubezen

do bližnjega nam je po Bogu ukazana. Druga največja zapoved nam je to.

Saj bi bila vsa naša vera in vse naše prizadevanje prazno, suho in pusto, samo črka bi bilo vse, ako nebi mogli pokazati nikakih dejanj. Karitas s svojimi dejanji pa nam daje tisto polnost in zvočnost, po kateri moremo spoznati pravo in iskreno krščanstvo. To je tista sredina, tista hrbtnica, ki raste in dviga vse na višino. Tu lahko najdemo dovolj dela in posla, ki bo poplačano z mirno zavestjo, da smo v resnici nekaj velikega, dobrega in lepega storili. Pristopite vsi k delu, tu bomo pokazali svoje zmožnosti, tu bomo videli koliko je v nas pravega klenega krščanstva.

Čas zahteva od nas karitativnega dela!

Kje najdemo še kaj resnice?

Na koga še upamo, da nam bo dal pravice na zemlji!

Dejali so nam, da sta pravica in resnica umrli, ljubezen pa je napravila iz obupa samoumor!

Kam so izginili ti trije temelji in osnovni predpogoji sleherne dobro organizirane družbe?

Vzeli so jih nam, ker smo jih mi premalo čuvali in branili! Na njih mesto pa so postavili laž, silo in sovraštvo. Naša naloga je, da priborimo tem trem krščanskim osnovam mesta, ki jim gredo.

Pripravljamo se za najrazličnejše poklice. Za vse pa lahko trdimo, da so socialni. Vsi posegajo več ali manj v skrite globine življenja tvojega bližnjega. Kako bomo znali takrat storiti pravi korak, ki bo pomagal, ako sedaj ne bomo imeli nobenega smisla in volje do karitativnega dela. Ko hočemo pomagati, je najvažnejše, da se znamo pravilno vživeti v položaj, ki ga je trenutno treba rešiti. Ta zmožnost vživetja pa je, bi lahko dejali, dvojna. Najdemo ljudi, ki se čudovito hitro znajo orientirati in storiti pravi korak. To je prirodna sposobnost. Z vajo in krepko voljo pa si lahko to pridobimo in to je za uspešno delo tudi nujno potrebno.

Veliko nalog se stavlja pred nas. Vedeti moramo, da je v Sloveniji vse karitativno delo šele v dobrih začetkih. Zato mu moramo tudi mi po svojih močeh pomagati do krepkega razvoja in mogočne rasti.

PROGLAŠEN ZA BLAZNEGA

Sovjetsko poslaništvo v Berlinu je priredilo za praznik ustanovitve Sovjetske zveze velik sprejem, katerega se je udeležila vsa nemška vlada razen Göbelsa. Pri tej priliki se je razgovarjal maršal Göring z nekaterimi inozemskimi časnikarji ter rekel, da bi bil vsak, ki bi leta 1933. napovedal danes obstoječe odnose med sovjeti in rajhom, proglašen za blaznega.

Opozarjamo Vas

na aktualno knjigo dr. Žebota:

„Korporativno
narodno
gospodarstvo“

Založila Mohorjeva družba

Po naših institutih

Ob dvajseti obletnici rudarskega oddelka

Srečna in dalekovidna je bila gesta naših merodajnih činiteljev, da so pred 20. leti, ob ustanovitvi tehniške fakultete v Ljubljani, mislili tudi na rudarski oddelak. Ljubljana, ki leži v bližini naših največjih in najbolj urejenih premogovnikov, a tudi moderno opremljenih rudnikov, je dobila s tem visokošolski zavod za ono stroko, ki je v teh krajih že od nekdaj pomenila važno gospodarsko panogo. A visokošolski zavod za rudarstvo je s tem visokošolski zavod za ono stroko, ki je v teh krajih že od nekdaj pomenila važno gospodarsko panogo. A visokošolski zavod za rudarstvo je s tem vzklil tudi v onem predelu naše širše domovine, ki je že od nekdaj dajal Srednji Evropi spretno in čislane rudarje, torej v predelu, kjer je rudarska stroka po svoji praktični strani zaradi dolge tradicije od roda do roda prešla našim ljudem že tako rekoč v mozeg in kri. Če so bili očetje sposobni, čeprav preprosti rudarji, imajo njihovi sinovi možnost, da postanejo odlični rudarski inženirji, ker morejo prirojene sposobnosti optimalno spolniti na domačem visokošolskem zavodu za rudarstvo.

Prvi rudarski inženirji so odšli iz tega oddelka l. 1923. Bilo jih je pet. Od takrat so se vrste naših, doma izšolanih rudarskih inženirjev vidno množile od leta do leta. Prebite so bile ovire, ki so v veliki meri našim lju-

dem onemogočale, da se kot inženirji udeležujejo v rudarski stroki. Po dvajsetletnem obstoju rudarskega oddelka ga je zapustilo že preko 150 inženirjev — Slovencev, Srbov in Hrvatov — ki so deloma nadomestili tujce, predvsem pa izpopolnili vrste potrebnih strokovnjakov v našem, od preobrata sem stalno se razvijajočem rudarstvu.

Kakor je bil rudarski oddelak, ki je kot popolni visokošolski zavod za rudarstvo edini v naši državi in Balkanu, ob prvem početku po svojem obsegu skromen, predstavlja danes — vzlic težavam, s katerimi se mora pri stalno rastočem številu slušateljev že nekaj let boriti zaradi pomanjkanja prostorov, institucijo, katero sestavlja po specielni prilagoditvi potrebam rudarstva kot vede pet zavodov in trije seminarji. To so zavodi: za mineralogijo, petrografijo, inž. geologijo in nauk o rudiščih, za rudarska merjenja in geofizična raziskavanja, za tehnično rudarstvo, za tehnično oplemenjevanje ekonomskih mineralov in za rudarsko strojeslovje in seminarji: za fužinarstvo, za rudarsko gospodarstvo in za rudarsko pravo. Ti zavodi in seminarji tvorijo jedro strokovnega dela rud. oddelka.

Izvemši prvega zavoda, ki je za silo nameščen v glavnem univerzitetnem poslopju, so vsi ostali zavodi in seminarji stisnjeni v bivšem »dečjem domu«, sedanjem »rudarskem

paviljonu« ob Aškerčevi cesti. V enonadstropni zgradbi s skromno tlorisno površino je zavodom in seminarjem, ki so v njej nameščeni, na razpolago samo ena predavalnica, v kateri se vrše predavanja in vaje od 8 zjutraj do 18 zvečer. Risalnice ni in tudi ne primerne čitalnice za dijake. V kletnih prostorih zgradbe sta urejena le dva laboratorija. Kmalu bo primanjkovalo celo prostora za naraščajoče zbirke merilnih aparatov in učnih pripomočkov posameznih zavodov.

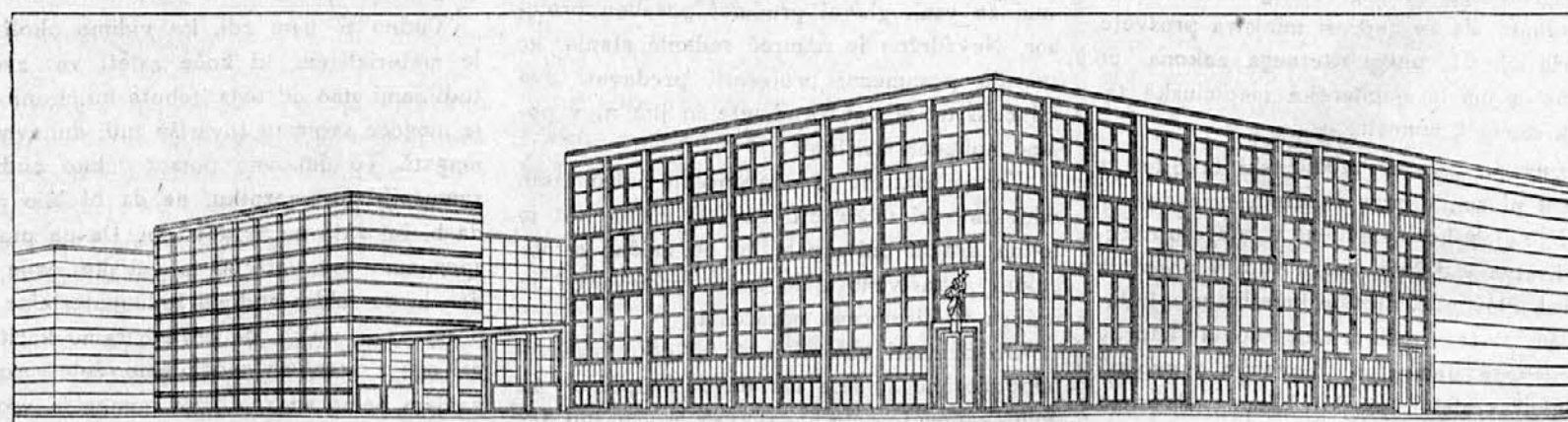
Kakor je razveseljiv pojav, da se je mogel rudarski oddelak vzlic omenjenim prostorom, od početka razviti v dosedanem obsegu, se obetajo slabi izgledi za njegov nadaljni razvoj, ako ne bo čimprej priskočila na pomoč država z otvoritvijo kreditov za novo zgradbo. V tej se bi namestili predvsem oni zavodi, ki so najbolj potrebni razširjenja, dalje oni laboratoriji, ki se jih že močno pogreša in so drugod na sličnih visokošolskih zavodih že samoumevni ter manjkajoče risalnice in predavalnice. Misli se je treba tudi na izpopolnitev že obstoječega seminarja za fužinarstvo v obsežen zavod. Oni naš naraščaj, ki se za to stroko zanima, a se ji ne more posvetiti, ker so šole te vrste v inozemstvu zaprte, naj ima možnost, da se izuči v tej važni stroki doma na domačem zavodu.

Bogati smo na premoğu, železni, bakreni, svinčeno-cinkovi, kromovi, manganovi in antimonovi rudi, kakor tudi bauksitu. Celo po mnenju tujcev je Jugoslavija na rudah ena najbogatejših držav v Evropi. Ali je potem

pravilno, da imamo sodeč po zgradbi, najbolj skromen visokošolski zavod za rudarstvo in sorodne vede in to še po dvajsetletnem obstoju te za našo državo velevažne institucije? Ali ne more vsakogar, ki ve le količjak preceniti pomen take institucije, kot središča znanstvenega proučavanja različnih problemov, ki morejo izdatno pospešiti ugoden razvoj domačega rudarskega gospodarstva in kot foruma za dovršeno strokovno in znanstveno vzgojo domačih rudarskih inženirjev, obstoječi kontrast direktno iznenaditi? Ako se zavedamo našega rudnega bogastva, zavedajmo se tudi važnosti rudarstva kot stroke in vede, ki nam šele zajamčita, da se bo to naše bogastvo res in pravilno izkoriščalo.

Denar, ki ga investira država v tak visokošolski zavod, ne bo izgubljen. Ako smo še revni, čeprav nam je dala prirodo ono, iz česar bi mogli sami prispevati kamen za kamnom k veličastni zgradbi splošnega blagostanja v državi, smo sami krivi. Treba nam je le, da s podukom na dovršenih tehničnih zavodih kar najbolj popolno razvijemo sposobnosti v pozitivnem ustvarjanju z onim, kar nam nudi priroda s pomočjo onega, kar tiči v nas na prirojenih tehničnih sposobnostih. Če bomo znali sami s silo duha in spretnostjo rok pravilno izkoriščati bogastvo, skrito v naši zemlji, bo to bogastvo tudi res naše bogastvo. In denar, ki ga je investirala država za to, da postanejo oni, ki se čutijo poklicani, odlični in sposobni rudarski odnosno fužinarski inženirji, se bo tisočkrat obrestoval.

Zavod za strojništvo

ZGRADBA ZAVODA ZA STROJNIŠTVO UNIVERZE V LJUBLJANI

1938

Obiskal sem kot zastopnik Straže v viharju gospoda univ. prof. inž. Lobeta predstojnika zavoda za strojništvo. Gospod profesor me je sprejel v svoji delovni sobi, kjer je pravkar risal razne detajle za matično zgradbo Zavoda za strojništvo ob Aškerčevi cesti. Toda kljub temu, da sem ga pri delu motil in da se mu je še povrh tega mudilo v remizo, kjer gradi nove tramvajske vozove, mi je prav prijazno ponudil stol. Takoj sem prešel k stvari in mu razložil, kaj me je privedlo, da sem se ga upal nadlegovati. Ko je g. profesor slišal, da gre za dvajsetletnico univerze in da bi želeli kaj pisati o novi zgradbi Zavoda za strojništvo, njegovi gradnji in pomenu, je takoj rad ustregel mojemu radovednemu zanimanju. »Torej o gradnji najprej!« prične živahno gošpod profesor.

»Gradbo zavoda za strojništvo smo pričeli graditi že l. 1938 in v tem letu tudi dogradili trakt ob Aškerčevi cesti v surovem stanju. Letos spomladi pa se je izvršila zaradi slabšega terena specialna pilotaža pod traktom ob Murnikovi ulici, kjer je projektirana kotlarna s kaloričnimi napravami in plinskim zakloniščem. Nato je naglo rasel ta trakt z tal in bil poleti že dograjen v surovem stanju in pokrit s streho. Izlicitala so se dela za centralno kurjavo, vodovod in električne instalacije. Danes je centralna kurjava že montirana in se bo v kratkem preizkusila. Tudi vodovodne in-

stalacije so v glavnem dovršene, električne instalacije pa bodo tekom zime končane. Licitacija mizarskih del je šele drugič uspela, toda kljub temu bodo že v glavnem v letošnjem letu dobavljena vsa okna in vrata. Ravno tako so oddana vsa kamnoseška dela na fasadi in pri vhodnem stopnišču. Do poletja l. 1940 bo stavba v glavnem gotova in se bomo lahko vselili z vsem inventarjem vred.«

»Dovolite, gospod profesor, kako pa je z dragocenimi stroji in instrumenti, ki so za ta institut potrebni, ali so že vsi naročeni in dobavljeni?«

»Vseh strojev še nimamo, toda zaradi dolgih dobavnih rokov, ki trajajo pri nekaterih

kompliciranih strojih do 2 leti, smo bili prisiljeni že lansko leto in letos naročiti stroje, da jih bomo obenem z dograditvijo stavbe tudi lahko montirali. Je pa to potrebno že iz drugega razloga, kajti šele, ko nam tovarne strojev pošljejo točni načrt naročenega stroja, je možno izvršiti v stavbi vse potrebne specialne temelje za te stroje. Ti temelji so posebno oblikovani in izdelani, zato da se škodljivi akustični in dinamični vplivi strojev preprečijo, sicer bi bilo v stavbi nemogoče študirati. Za nabavo teh strojev se je porabil delno 8 milij. kredit iz l. 1938 in 2.9 milij. kredit iz l. 1939, ki pa še ni odprt. Stroje naročamo iz Švice, Švedske in Nemčije, le v zad-

njem času so zaradi težkega mednarodnega položaja težave z dobavo.«

»Gospod profesor, ali ni bilo govora tudi o laboratoriju na Gradaščici?«

»To kar imate v mislih je Hidro in aerodinamični laboratorij ob Gradaščici, za katero so krediti že deloma zasigurani za zgradbo in opremo. Preračun znaša 3.5 milij. din. Izdelani so že vsi detajlni načrti in zemljišče zasigurano. Ta dva laboratorija sta nujno potrebna za znanstveno raziskavanje problemov hidrodinamike in aerodinamike. Po dosegi teh potrebnih laboratorijev in učnih prostorov za slušatelje in učno osebje bo dana možnost, da

se na ljubljanski tehniki dopolni strojniški oddelek še na tretji in četrti letnik.

»Ali se opaža, gospod profesor, kako večje zanimanje sedaj za to stroko?«

Prav gotovo, lani in letos je število slušateljev na tem oddelku sorazmerno z drugimi poraslo. Z izgraditvijo teh novih laboratorijev pripravljamo smotno vse potrebno za otvoritev tretjega in četrtega letnika samostojnega strojniškega oddelka. Za panogo

Zavod za vodne zgradbe

Ko zremo na pridobitve gradbenega oddelka tehnične fakultete v toku zadnjih let, moremo omeniti le Zavod za vodne zgradbe, ki je pod vodstvom rajnega prof. C. Znidaršiča od svoje ustanovitve l. 1927. do l. 1933. delal prav za prav samo na organizaciji v ta predmet spadajoče obširne snovi, katero je razvrstil v 5 ciklov: 1. hidrografija, 2. fundiranje, 3. izraba vodnih sil, 4. regulacija rek in hudournikov, 5. izraba vode v potne svrhe in odvod odpadnih voda. L. 1933. pa se je začela živahna akcija za izpopolnitev institutskih prostorov ob sodelovanju Društva za zgradbo hidrotehničnega laboratorija. Do tedaj Zavod za vodne zgradbe sploh ni imel prostorov in je šele v tem letu dobil dve podstrešni sobi. Poleg vseh potrebnih prostorov je načrt predvideval vodogradbeni laboratorij, ki bi naj omogočal izpopolnitev predavane

strojnih strok morajo biti na tehniki laboratoriji, ki pa so najtežje dosegljivi zaradi dragocenih kaloričnih, mehansko tehnoloških, hidro in aerodinamičnih ustrojov z vsemi potrebnimi merilnimi instrumenti.

Nekako tako je potekal najin razgovor. Zadovoljen z uspehom svojega poslanstva in da sem mogel biti deležen tako ljubeznivega razgovora, sem se lepo zahvalil in poslovil.

snovi na področju teoretične, praktične in eksperimentalne hidravlike. Vse te naprave bi obenem služile potrebam praktične vodogradnje. Z realizacijo gornjega stavbnega programa bi bila omogočena ob ustvaritvi vodogradbenega oddelka specializacija študija na gradbenem oddelku.

Od tega se je začasno realiziral le manjši vodogradbeni laboratorij kot provizorij na Viču, ki že danes uspešno sodeluje v praktični vodogradnji.

Proračun za celotni novi projekt Vodogradbenega instituta znaša 2 milij. dinarjev. Načrti so bili vloženi že l. 1938. in potrebni svet ob Gradaščici zagotovljen. Želeti je, da bi se tudi gradbenemu oddelku, skupno z ostalimi, kmalu posrečila realizacija predvidenih načrtov.

Kemični institut

Naši zastopniki so se oglasili tudi pri rednem univerzitetnem profesorju dr. Samcu, ki jim je dal naslednje informacije:

Univerza, ki ni zgolj filozofsko-humanistična, mora imeti kemični institut s predavanji in praktičnimi vajami. Pri nas je iz gospodarskih ozirov za vso univerzo, torej za medicinsko, tehnično in filozofsko fakulteto skupni institut.

Kar zadeva kemijo na tehniki, je študij na kemičnem institutu osnova za rudarski studij, istočasno pa tudi za kemični študij filozofske in medicinske fakultete.

Za naše gospodarstvo je kemični študij velike važnosti, ker so doslej vsa vodilna mesta v industrijskih podjetjih in tovarnah zasedali tujci. Šele z vzgojo dobrega kadra domačih tehnikov se je vzgojil naraščaj, ki pa potrebuje več let, da se vživi v vse finese industrijske proizvodnje. Tuj kapital pač skuša obdržati v svojih podjetjih pri nas svoje lastne eksponente.

V novo nastalih industrijskih podjetjih so se absolventi kemije na naši univerzi povzpeli do vodilnih mest in so popolnoma kos danim nalogam, tako posebno v tekstilni in cementni industriji. Pri nas je povpraševanje po kemikih v raznih panogah: pri carini, pri kmetijskih in vojaških kemičnih preizkuševalnicah, pri vojni industriji sploh, pri higijenskih zavodih, pri tržnih nadzorstvih večjih mest.

Kemični študij na naši univerzi je vsmerjen v specializacijo v onih panogah, ki so v zvezi z agrarnim značajem države, tako za usnarstvo, tekstilno industrijo, mikrobiologijo (sirarne, pivovarne) barvarstvo in ta specializacija se pri nas tudi že dosega.

Naš kemični institut je projektiran za 80 slušateljev, tako, da bi povprečno 20 inženjerjev kemikov moglo letno absolvirati. Dejansko je bila v preteklih letih in je deloma tudi še danes izredno dobro konjunktura za kemike absolvente. Saj zaradi te konjunktura ni bilo niti možno dobiti asistente domačine.

Dotok dijaštva na kemični institut naše univerze je izredno velik, tako se je n. pr. letos javilo 53 novincev, tako da morajo delati tudi med počitnicami, če hočejo priti vsi v laboratorijih na vrsto.

Če pomislimo, da se zbira v kemični predavalnici realke do 400 slušateljev pri predavanjih iz anorganske eksperimentalne kemije, bomo razumeli, da so razmere nevzdržne in da je skrajni čas, da bi novi kemični institut začel obratovati.

Hvala Bogu je nova zgradba kemičnega instituta v železnem betonu končana in pokrita.

Pri nas je treba računati v glavnem z razmahom tekstilne, cementne in vojaške industrije, pa tudi industrije umetne svile in tekočih goriv (pridobivanje bencina in olja iz premoga).

Prva budžetna tranša v iznosu 2 milijonov dinarjev je izrabljena, druga (3/4 milijona), ki je predvidena v letošnjem budžetu, je, tako upamo, že na poti realizacije, čakamo samo, da minister prosvete podpiše sklep za njetje posojila.

Nujno potrebno bi bilo, da bi se prihodnjo jesen naši profesorji s svojimi dijaki mogli preseliti v nov kemični institut.

Ako bi mogli mi dobiti poleg 6 sedaj obstoječih profesur ali učnih mest še sedmo

definitivno mesto in pred vsem še nekaj asistentov, bi mogli biti zadovoljni z našim kemičnim institutom.

Kemija je danes ogromna znanstvena panoga in se mi čuditi, da so naši kemiki od 8 zjutraj do 6 zvečer zaposleni v kemičnem laboratoriju: v štirih letih naj se namreč usposobi naš kemik za najrazličnejše kemične preiskave in analize.

Naš naraščaj, ki ga sestavljamo predvsem Slovenci, je zdrav, soliden in ima veliko zmisla za organizacijo, disciplino in delo. Ta naraščaj izvrstno reagira na pobude in na resnobno prizadevanje profesorja, tako, da tvori učiteljstvo in dijaštvo kompaktno duhovno občestvo, kakor to odgovarja pravemu idealu univerze.

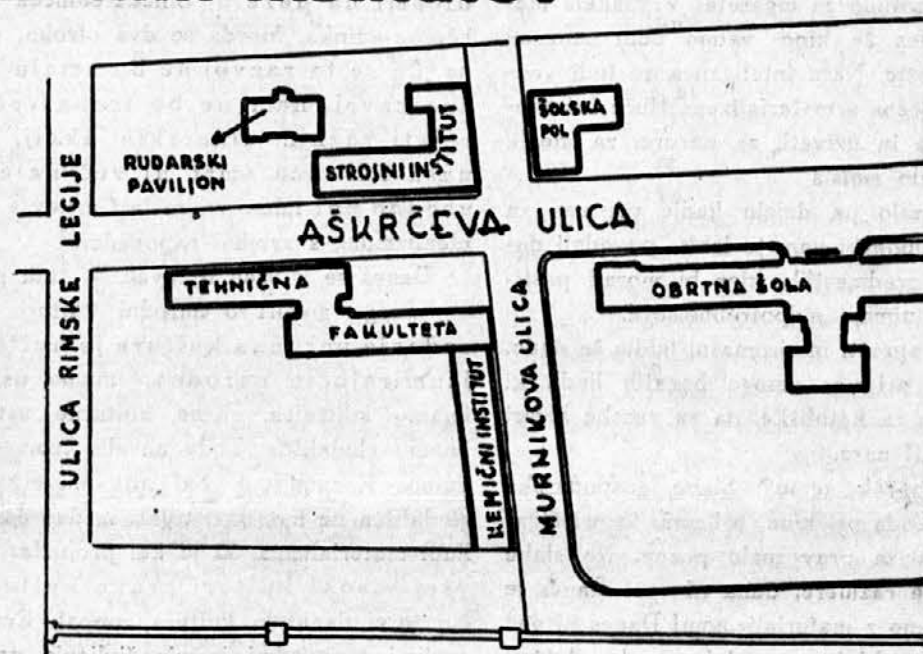
One nezdrave težnje, ki so skušale trgati te vezi in spraviti nediscipliniranost in upor proti avtoriteti profesorjev v dijaške vrste, so izvirale iz nam tuje miselnosti levičarstva in hvala Bogu zdaj popuščajo.

Z velikim zadovoljstvom ugotavljamo, da je 20 letno delo kemičnega instituta, ki je začelo brez tradicije, obrodilo veliko sadov, kako jih začetkoma profesorji sami niso pričakovali.

Pripominjamo, da so učne moči, voditelji, profesorji pod vodstvom prof. Samca dvignili kemični institut na tako višino, da je znan po vsem svetu.

Naš narod in cela Jugoslavija je opravičeno ponosna na svoj kemični institut.

Načrt razporeditve novih tehničnih institutov

Nedeljske misli

Adventni čas je duhovna priprava na Kristusa. Naše duše naj bi se v molitvi in prostovoljni odpovedi grehu pripravile na božič. Podobno je Janez Krstnik pripravljaj svoje učence v puščavi ob Jordanu. Če tudi mi adventni čas resno vzamemo, ne moremo ostati brez lepih in versko vzgojnih koristi.

Toda težko je danes pridigati o pripravi na Kristusov prihod. Naša pobožnost tako malo živi iz zgodovine božjega razodetja. Kako koristno bi bilo za nas vse, če bi dobro poznali, kako je Bog pripravljaj v zgodovini en narod na Odrešenikov prihod! Kako vse drugače bi se potem počutili mi, ki smo že v sestavu tistih narodov, ki so sprejeli odrešenje! Nam pa se veliki advent v zgodovini božjega razodetja zdi tako daleč, da nam je postal skoro pravljica. Pa tudi današnji čas sam je velika ovira za pripravo na Kristusa. Vse javno življenje in ves njegov tek ni čisto nič krščanski. Zato smo vedno v nevarnosti, da svojega notranjega sveta, ki nam ga je dala naša verska vzgoja, v življenju prav za prav nimamo kam postaviti. Rado se nam zgodi, da naše versko prepričanje postane

plehko in plaho. Ali pa se izgubi v nekaj zasebni pietizem, s katerim »realiste« okrog sebe celo odbijamo. Ko pridigamo o pripravi na Kristusov prihod, sami čutimo nekaj od tega, kar je čutil sv. Pavel, ko je govoril o Križanem. Pogani so smatrali njegov govor za neumnost. Judje za pohujšanje. Tako nekako kot pogani in Judje čuti tudi danes marsikak otrok modernega časa.

Zato je za nas vse prav primerno adventno delo, da se iz verske brezbriznosti in otopelosti, ki jo je toliko v današnjem času, obrnemo k osnovam našega razmerja do Kristusa. Saj je naše razmerje do Kristusa včasih tako stanjšano, da bi skoro tudi za nas veljala beseda sv. Janeza Krstnika: »Sredi med vami pa stoji, katerega vi ne poznate...«

Kolikor več bomo v tem oziru storili, toliko boljša bo naša adventna priprava. In potem bomo tudi v vse drugačni polnosti sprejeli Pavlov poziv: »Veselite se vedno v Gospodu; zopet pravim: Veselite se! Vaša blagost bodi znana vsem ljudem; Gospod je namreč blizu.«

Pokažite naš list svojim prijateljem! Stem nam pridobivate nove naročnike!

Materializem dandanašnjih dni

I.

Neka ameriška komisija je dognala, da je po letu 1928 vsak ameriški državljani povečal za 31% izdatke za vojsko, darove za cerkev, za vzgojo in karitas pa zmanjšal za 36%. Amerikanec izda za cigarete ter alkohol dvakrat več kot za cerkve in za dobrodelne ustanove. Kazni vsakega Amerikanca, ki jih mora plačati zaradi raznih prestopkov, znašajo povprečno 18krat več kot da za cerkve. Narodni dohodek se je dvignil za 79%, darovi za verske stvari pa so se znižali za 21%. Smisel za vero in ideale v Ameriki torej silno nazaduje, praktični materializem pa se širi z bliskovito naglico.

Škoda, da nimamo o naših krajih nobene statistike; pokazala bi nam gotovo podobno, če ne še žalostnejšo sliko. Saj vemo, da Slovenci silno mnogo popijemo alkoholnih pijač. Koliko potrošimo za cigarete! V vsakem mestu je danes že kino, vedno poln senzacij željnih množic. Naša inteligenca se tudi vedno bolj pogreza v materializem. Hoče le udobno življenje in uživati, za nazore, za ideale ima pa malo smisla.

Kako malo pa dajejo ljudje pri nas za cerkev! Najbolj bi vam to lahko povedali duhovniki v predmestjih, kjer bi morali pastirovati, pa nimajo najpotrebnejšega.

Toda preprosti in siromašni ljudje še dajo. Imamo pa pri nas mnogo bogatih ljudi, ki se smatrajo za katoliške, pa za verske stvari ne dajo niti pare.

Kaj je vzrok temu? Slabe gospodarske razmere? Toda pri kinu, pri vinu in pri cigaretah se kriza prav malo pozna. Ne slabe gospodarske razmere, duha ni več! Danes je vse prepojeno z materializmom! Danes ni več tistega duha, ki je v srednjem veku dvignil armade križarjev, da so šli braniti krščanstvo, ni več tistega duha, ki je dal pobudo za zidavo tako veličastnih zgradb, kakor so gotške katedrale! Veliki umetniki so takrat —

bodisi slikarji ali kiparji — upodabljali Mater božjo, veliki stavbeniki so zidali cerkve.

Danes tega ni več in to je naša poguba. In če se to ne zavre, bo vedno hujše. Če danes ljudje ne darujejo več za cerkev, se jutri ne bodo več brigali zanjo. Vedno širši množice bo zajel ta praktični materializem. In če ne bo ovire, ne bo ostal na sredi pota. Iz nebriznosti bo prišlo popolno razkristjanjenje množic. Kako daleč bo šlo pri nas?

II.

Pa ne samo z verskega, tudi s narodnega stališča je praktični materializem poguben. Ljudje se predajo uživanju. Da pa morejo nemoteno uživati, ne marajo imeti otrok. Pri nas moramo že žalostno opazovati, kako se širi ta praktični materializem z vsemi svojimi posledicami na deželo. Sinček-edinček ali pa hčerka-edinka. Morda še dva otroka, več pa ne. Če se ta razvoj ne bo kmalu uspešno zavrl, nam ne bo treba več prirejati raznih dinarskih akcij, kajti naša narodna smrt ni več daleč. To usodno pot lahko zavre le Cerkev s svojim idealizmom, s svojimi zapovedmi.

Danes se v vseh državah — tudi pri nas — mnogo govori o narodni kulturi. Toda sedanja narodna kultura je kultura — izumirajočih narodov. Imamo univerzo, imamo knjižnice, razne kulturne ustanove, imamo gledališča. Toda navzlic temu propadamo. Razumljivo! Saj niti univerza, niti gledališča ne morejo iztrgati iz duš današnjih ljudi materializma, ki je kal propada. Kljub vsej visoki kulturi prave kulture ni. Ne torej današnja kultura, ampak Cerkev s svojimi zapovedmi je vir življenja narodov. Torej je darovanje v verske namene tudi delo za narod. Torej je podpiranje cerkve tudi delo za narod, večje delo za narod, kakor podpiranje raznih drugih ustanov.

rodno-gospodarskega urejevanja, t. j. vrste ukrepov, ki neposredno merijo k primernejšemu razdeljevanju narodnega dohodka med družbene plasti, čeprav poleg tega povzročajo istočasno tudi gotove učinke na področju razmerja med proizvodnjo in konsumom (vpliv različne kupne moči na sestavo konsuma).

Praktično gre za socialno zaščito šibkejših slojev: brezposelnih, delavcev, obrtnikov, kmetov in dr. Treba pa je takoj pristaviti, da v smislu zamisli o uravnavanem narodnem gospodarstvu ne gre za kake osamljene bolj ali manj slučajne socialno-politične ukrepe liberalnega sloga, temveč za ustalitev in z ajamčenje določenega socialnega položaja, ki bo bliže namenu socialne pravičnosti, kot pa je socialna negotovost gotovih slojev v režimu prostega neuravnanega liberalnega gospodarstva.

1. Sistematični napor za postopno proizvodno reintegracijo brezposelnih, bodisi v narodno-gospodarski proizvodnji, v kolikor pa to ne bi bilo mogoče, pa potom razsežnih potrebnih javnih del.

2. Uzakonitev kolektivnih pogodbenih delovnih odnosov z javnopravnimi učinki in mo-

rebitnega kolektivno-delovnega sodstva. V ta namen pa je treba najprej konkretizirati malo precizen in dokaj raztezen pojem »produktivnosti dela« v namenu, da se ustvari primeren socialno-pravičen, a obenem gospodarsko vzdržen ključ za razmejitev globalnega podjetniškega presežka nad »stvarnimi proizvodnimi stroški« med obrestni delež investirane kapitala, podjetniški dobiček in mezde.

3. Posebna socialno-politična zaščita agrarnih cep v svrhu primerne ravnovesja z industrijskimi cenami.

4. Socialno-politično nadzorstvo nad cenami neposrednega konsuma v svrhu vzdrževanja znosnega razmerja med življenjsko draginjo in kupno močjo širokih ljudskih plasti.

5. Sistematizacija in izpopolnitev socialnega zavarovanja in socialnega skrbstva sploh ter neprestana modernizacija tehnike njunega finančnega kritja.

Tudi za ta socialno-političen del narodno-gospodarskega uravnavanja velja isto, kot smo rekli glede gospodarsko-političnega dela. Hic Rhodus, hic salta!

VI. Uravnavano narodno gospodarstvo, kot smo videli, torej nikakor ni kako kolektivistično načrtno gospodarstvo brez možnosti rentabilitetnega računa, z negibno samovoljno v naprej določeno proizvodnjo z komunističnim racioniranim konsumom, ki bi moralo z neprestano drakonično policijsko prisotnostjo pri vsakodnevem izvrševanju najosnovnejših osebnih gmotnih pravic izkoreniniti načelo svobodnega konsuma, torej svobodne uporabe individualnih dohodkov.

Uravnavano narodno gospodarstvo sploh ni nobene vrste podržavljeno gospodarstvo. V deželi, ki se odloči za tako urejeno gospodarsko življenje je strogo očitvena ločitev med narodnim gospodarstvom za prosto tržno izražene konsumne želje ljudi in njihovih združb na eni strani, — in javnim finančnim gospodarstvom za načrtno-proračunsko predvidene potrebe državne zajednice in drugih javnih teles.

Uravnavano narodno gospodarstvo naj le zavestno-organizirano privaja proizvodni proces čim bliže k tržno izraženim željam v svrhu zadovoljivejšega narodno-gospodarskega ravnovesja. Poleg tega pa naj obenem omogoča primernejše razdeljevanje narodnega dohodka, tako da bo tržni kompas kazal obenem z smerjo k zadovoljivejšemu narodno-gospodarskemu ravnovesju, tudi pot k socialni pravičnosti. S tem pa uravnavano narodno gospodarstvo večkrat fiktivno zgolj teoretično konsumno svobodo v množično-samogibnem gospodarskem liberalizmu, spreminja v pravo stvarno svobodo najširših ljudskih plasti.

Ponovimo še enkrat: trg ostane, cena ostane, denarno gospodarstvo ostane. Le slepa neurejena samogibnost v večnem sunkovitem lovu za ravnovesjem med proizvodnjo in konsumom se umika zavestno organizirani urejenosti.

Stremljenje po uravnavanem narodnem gospodarstvu pomenja iskanje poti k takemu narodno-gospodarskemu sestavu, v katerem bo korporativno izgrajena, po javni oblasti nadzirana, narodno-gospodarska organizacija pozitivno urejala proizvodno dejavnost v smeri narodno-gospodarskega ravnovesja in socialne pravičnosti, ne da bi pri tem kratila osnovne pravice človeške osebnosti: svo-

bodni konsum, osebno pobudo in zasebno last. Te pravice so nasprotno še utrjene in njih izvrševanje raztegnjeno na široke ljudske plasti.

Literatura.

1936.

Pirou, La crise du capitalisme, Sirey, Paris
Pirou, Essais sur le corporatisme, Sirey Paris 1938.

Perroux, Capitalisme et communauté de travail, Sirey Paris 1938.

Laufenburger, L'intervention de l'État en matière économique, Paris Libr. gen. de droit 1939.

Mossé, L'économie collectiviste, Libr. gen de droit, Paris 1939.

Lescure, Des crises générales et périodiques de surproduction, Vol I, II, Domat-Montchrestien, Paris 1938.

Lavergne, Essor et décadence du capitalisme, ayot Paris 1938.

Lucius, Rénovation du capitalisme, Payot, aris 1933.

Congres des econ. de langue franc., Étude comparée du capitalisme et du bolchevisme, Domat-Montchrestien, Paris 1937.

Cong. d. ec. de l. franc., La place rationnelle des syndicats dans les sociétés modernes, Domat-Montchrestien, Paris 1934.

Congres international des Sciences Économiques, Le chômage et ses remèdes Domat-Montchrestien, Paris 1937.

Wagemann, Stratégie économique, Payot Paris 1938.

Pierson, Mises, Halm, Barone, Hayek: L'économie, Payot aris 1939.

Meade, Economie politique et politique économique, Payot Paris 1939.

Robbins, L'économie planifiée et l'ordre international, De Medicis, Paris 1938.

Baster, Le crepuscule du capitalisme américain, De Medicis, aris 1939.

Pirou, Les nouveaux courants de la théorie économique, Civilisation 5, 1939.

Vito, Sindacati industriali, consorzi e gruppi, Giuffrè, Milano 1939.

Vito, Economia Politica corporativa, Giuffrè, Milano 1937.

BEOGRAD.

Univerza.

Belgrajska univerza ima pravno, filozofsko, teološko, medicinsko, tehnično, agronomsko in veterinarsko ter šumarsko fakulteto. Vsaka fakulteta ima svoje prostore in institute, ki so zidani po večini v modernem stilu in so dobro opremljeni s potrebnimi aparaturami. Večina fakultet se nahaja v centru mesta razen agronomske, ki je v Zemunu. Med te fakultete je treba šteti umetnostno akademijo, višjo pedagoško šolo in šolo za telesno vzgojo. Letno se vpiše na belgrajsko univerzo približno 12.000 slušateljev, največ na pravno fakulteto, ki ima sama več slušateljev kakor vsa ljubljanska univerza. Zadnja leta je največji naval na tehnično fakulteto.

Med vsemi tremi jugoslovanskimi univerzami dobiva belgrajska od države največ dotacij za vzdrževanje in zidanje novih institutov. Sama je lastnica precej velikih posestev, katerih donos je namenjen v iste svrhe. Tudi bogatih mecenov ne manjka. Zato belgrajska univerza od leta do leta vedno bolj raste. Letos so nanovo odprli farmacevtsko fakulteto, obenem pa zidajo novo poslopje za teološko fakulteto, institut za raziskovanje raka in ginekološko kliniko. Belgrajski univerzi je zagotovljena lepa bodočnost.

K univerzitetnim poslopjem moramo prišteti še univerzitetno knjižnico, ki pa ni tako velika, kakor bo ljubljanska.

Dr. Ciril Zebot:

Socialno gospodarske naloge Banovine Slovenije

(Nadaljevanje.)

V. Čeprav ima vsak narodno-gospodarski uravnavalni ukrep, katere koli vrste, poleg svoje »gospodarske« pomembnosti istočasno tudi gotovo »socialno« učinkovitost in obratno, kaže vendar celokupnost narodno-gospodarskih uravnavalnih ukrepov ločiti med »gospodarsko-politične« in »socialno-politične«, pač z ozirom na njih prvenstveni nagib in prvenstveni namen.

Ker meri vrsta gospodarsko-urejevalnih kategorij, ki smo jih navedli, v prvi vrsti k večjemu in trajnejšemu ravnovesju med proizvodnjo in konsumom (zmanjšanje razsežnosti konjunkturnega valovanja), izhaja torej iz prvenstveno »gospodarskega« nagiba, jo moremo zaradi take navade ali pa iz komodnosti imenovati »gospodarsko-politični« del narodno-gospodarske urejevalne dejavnosti.

Preostane nam torej še somarična razčlenitev »socialno-političnega« dela na-